

15. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

І.Г. Оніщенко, д-р політ. наук

Національний університет харчових технологій

Харчова промисловість, як частина аграрно-промислового комплексу держави, відіграє вирішальну роль у забезпеченні населення продуктами харчування і є чи не найважливішою складовою національної безпеки. Саме від рівня розвитку харчової промисловості залежить економічна стійкість і політична незалежність країни. Ця обставина потребує особливої уваги до державного регулювання галузі.

Вирішальний вплив на формування стратегії розвитку харчової промисловості мають дві важливі світові тенденції – глобалізація світової економіки та міжнародна економічна інтеграція. Процес глобалізації може надати нові можливості у розвитку зовнішньоекономічної інтеграції, укріпленні, а подекуди і розширенні позицій України на світовому продовольчому ринку. Одночасно він посилює вимоги до іноваційного розвитку. Деякі вчені відносять харчову промисловість до тих галузей господарства, для котрих глобалізація швидше являє загрозу, ніж отримання нових можливостей. Це пов'язано перш за все з низьким рівнем конкурентноспроможності підприємств харчової промисловості. Набуття конкурентних переваг відбувається у запеклій боротьбі, в якій наша держава поки що не може брати активної участі. Загрози глобалізації пов'язані й з процесами лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, які можуть призвести до зростання економічної продовольчої залежності та втрати ринків для вітчизняних виробників.

Перед підприємствами харчової промисловості постає завдання якісного стрибка щодо ефективності та конкурентноспроможності. Зміни інституціональної та організаційної структури світового ринку продовольства має бути також предметом постійного моніторингу. Тенденції розвитку світової економіки відображають зміщення акцентів у стратегічному плануванні.

Продовольчий комплекс України, особливо зі вступом країни до ВТО, все більше включається до міжнародного обміну продовольчими товарами. Проте, зростаюча залежність вітчизняного виробництва від іноземних партнерів приводить до того, що значна частина вартості кінцевої продукції формується за межами країни. Ця тенденція становить загрозовий характер щодо продовольчої безпеки держави.

Українська харчова промисловість поки що недостатньо використовує можливості, що їй надає включення країни до ВТО. Вона характеризується низьким рівнем інновацій, неефективним використанням ресурсів. Крім того, на жаль, діяльність підприємств галузі більшою мірою орієнтована на внутрішній ринок. Щодо пріоритетів стратегічного розвитку харчової промисловості, то її стратегічне планування лише реагує на виклики, не передбачаючи їх.

Глобальна конкуренція на світовому ринку продуктів харчування вимагає удосконалення державного регулювання розвитку харчової галузі. Мова йде перш за все про формування адекватної вимогам часу національної продовольчої політики, яка повинна включати цілу систему законодавчих, адміністративних та фінансово-економічних заходів.

Активна регулююча роль держави у сфері продовольчого забезпечення пов'язана з високою соціальною значущістю харчової галузі. На жаль, держава не забезпечує ефективну підтримку суб'єктів харчового ринку. Специфіка державного регулювання ринку харчових продуктів вимагає поєднання адміністративних та економічних методів впливу. Зростання виробництва та пожвавлення інвестиційної діяльності підприємств може бути забезпечено проведенням гнучкої податкової та кредитної політики. Особливої уваги потребує державна бюджетна політика. Хоча багато хто з політиків виступає проти прямої бюджетної підтримки вітчизняних підприємств харчової промисловості, досвід розвинених країн демонструє переваги такого втручання. Зокрема, прямі дотації щодо стимулювання цієї галузі проводять США, Китай,

країни ЄС. Адміністративні методи, які вважають неприродними для ринкової економіки, можуть на практиці виявитися досить дієвими.

В Україні державне регулювання розвитку продовольчого ринку здійснюють відповідні міністерства та відомства. Рівень нормативно-правового регулювання розвитку харчової промисловості поки що є недостатнім. Законодавство, що постійно змінюється, подекуди непродумана тактика внесення змін до діючих законодавчих документів не формують державну стратегію підтримки галузі, а, навпаки, руйнують її.

Для подальшого розвитку підприємств харчової промисловості в умовах глобалізації необхідно не лише державне фінансування галузі, а й підвищення ефективності регуляторної політики. Крім того, державне регулювання харчової галузі має спиратися на планування та прогнозування продовольчих ринків, структурну перебудову галузі відповідно до сучасних вимог, забезпечення інноваційної моделі розвитку, стандартизацію та сертифікацію продуктів харчування.

Необхідно удосконалювати єдину загальнонаціональну стратегію забезпечення продовольчої безпеки шляхом запровадження адекватної умовам глобалізації протекціоністської політики.